

TRADICIONALNO PRIVREDJIVANJE U ZONI BORSKOG RUDARSKO-METALURŠKOG CENTRA

Zahvaljujući specifičnim društveno-istorijskim prilikama, kao i prirodno-geografskim odlikama, na području severoistočne Srbije stvoreni su uslovi za izdvajanje nekoliko privrednih grana, od kojih su rudarstvo sa metalurgijom i stočarstvo svakako primarni oblici privredjivanja stanovništva ove oblasti.

Razvoj rudarske industrije zapravo je odredio tokove i strukturu celokupnog današnjeg privredjivanja u većem delu severoistočne Srbije, posebno u onim oblastima koje gravitiraju razvijenim rudarsko-metalurškim centrima, Boru i Majdanpeku. Stanovništvo se masovno opredelilo za rad u rudnicima, pa su tako neki drugi oblici privredjivanja izgubili od svog prvobitnog značaja.

Odredjeni kontinuitet u razvoju rudarsko-metalurške delatnosti na ovoj teritoriji, može se pratiti od najstarijih vremena, a sa promenljivim intenzitetom, sve do današnjih dana. Brojni arheološki nalazi rudarsko-metalurškog karaktera, upućuju nas na zaključak o rudarskoj aktivnosti još u praistoriji, a prava ekspanzija u eksploataciji ruda vezuje se za rimski period. Postepena stagnacija u razvoju rudarstva primetna je od dolaska Slovena na Balkansko poluostrvo, a i kasnije, tokom čitavog srednjeg veka, eksploatacija ruda nije u srazmeri sa bogatstvom i brojnošću rudokopa u ovoj oblasti. Takvo stanje potrajalo je sve do 18 veka, kada u periodu austrijske okupacije, dolazi do prvih pokušaja trajnijeg oživljavanja ove važne privredne grane. Otvaranjem borskog i majdanpečkog rudnika (1903. i 1847. god.), rudarsko-metalurška industrija se ponovo intenzivira, da bi postepeno postala osnovni oblik privredjivanja, pa je tako ova oblast, od nekada izrazito stočarskog kraja, prerasla danas u gigantski rudarski centar.¹⁾

Utoliko je interesantnija i činjenica da se u ovoj oblasti zadržao jedan od vidova tradicionalnog rudarenja, ispiranje zlata,²⁾ proces u kome se na vrlo primitivan način i danas izdvaja zlatonosni pesak iz rečnog taloga. Ispiranje zlata najčešće se obavljalo u slivu Peka i Timoka, rekama koje su najbogatije zlatonosnim česticama u svojim koritima. Ovo zanimanje je bilo vrlo rašireno u prošlosti, dok se danas njima bave samo retki pojedinci. Za nalaženje i izdvajanje ovog retkog i dragocenog metala potrebna je velika umešnost i strpljivost, a

obavlja se i danas pomoću starih i vrlo funkcionalnih sudova i pomagala (naročita vrsta korita, ispitak, koža i dr., sl. 1)

Sl. 1. – Ispiranje zlata na Timoku

Zemljoradnja na ovoj teritoriji ima isti razvojni put kao i rudarstvo,³⁾ s tim što se njome u mnogome manje bave oživljavanjem rudokopa i intenziviranjem njihove eksploatacije, naročito zadnjih nekoliko decenija. Zemljoradnja se nije razvila sve do današnjih dana, u obimu koji bi zadovoljio potrebe stanovništva ove oblasti. Nepovoljni klimatski uslovi i geomorfološke osobine zemljišta su tome svakako jedan od uzroka ali i prisustvo određenih hemijskih supstanci u vazduhu, koje se oslobadjaju prilikom prerade ruda, takodje doprinose slabom uspevanju raznih useva. Radi dobijanja ziratnog zemljišta i zadovoljenja potreba stanovništva osnovnim poljoprivrednim proizvodima, kao i topljenja rude, krče se šume, a livade i pašnjaci preoravaju, sve u cilju povećane količine poljoprivrednih proizvoda.⁴⁾

Zadnjih godina i ovde je stepen mehanizacije u obradi zemljišta u porastu, čak i u najudaljenijim planinskim naseljima, pa to unekoliko olakšava obradu zemlje. Na ovom području uspeva kukuruz, lan, konoplje, detelina, krompir i dr. (sl. 2),

Sl. 2. – Krunjač za kukuruz

dok se u nižim oblastima gaji i pšenica, a svaka kuća zasadi i nešto vinove loze. Povrtarstvom i voćarstvom se takodje bave u okvirima zadovoljenja potreba sopstvenog domaćinstva. Uz sir, koji je osnovni poljoprivredni tržišni proizvod, proizvodi se i med, mada u znatno smanjenom obimu (sl. 3).

Usled slabih komunikacija u prošlosti, kao i sveukupnog načina života, stanovništvo je dosta bilo okrenuto sebi i svojoj veštini u snabdevanju i izradi predmeta, neophodnih za svakodnevni život. Tako se prema potrebi izradjivalo sve, od staništa, raznih sprava i alatki, preko pokućstva, do odevnih i ukrasnih predmeta. Koristio se dostupan materijal, često i u svom prirodnom obliku, sa manjim ili većim korekcijama, a najčešće drvo, koža, vuna. Ostalom potrebnom robom ili materijalom stanovništvo se snabdevalo na sajmovima i vašarima, u susednim oblastima. Otuda na ovoj teritoriji nije razvijena zanatska tradicija, jer je zapravo svako za sebe izradjivao ono što mu je bilo najneophodnije. Zanati koji se danas javljaju (električarski, bravarski, limarski i sl.), u uskoj su vezi sa industrijalizacijom ove oblasti i njenim uticajem na strukturu zanimanja (posebno od II sv. rata), pa se mogu samo uslovno smatrati tradicionalnim (kao napr. slučaj pojedinih sela, iz kojih potiču određena specijalizovana zanimanja, pa tako Veliki Krivelj

ima najveći broj električara, Zlot rudara i sl.) Zanimanja kao što su vodeničar, valjavičar, kovač, krečar, kiridžija, ugljar i dr.,⁵⁾ danas su vrlo retka i zanemarljiva u odnosu na strukturu privredjivanja, ali su važna kao vid tradicionalnog i najčešće dopunskog privredjivanja, koji se nije potpuno izgubio. U širim razmerama zadržao se jedan vid domaće radinosti, odnosno izrada tekstilnih predmeta (vez, pletenje, tkanje), mada sa vidno novim sadržajima i sekundarne funkcije i namene.

Sl. 3. – „Butorka“ u pčelinjaku

Osnovna grana privredjivanja do pre 70-tih godina XX veka, a poljoprivrede i 1980. u široj oblasti severoistočne Srbije je stočarstvo. Bogatstvo pašnjaka i livada na mnogobrojnim planinskim masivima svakako su omogućili nastanak i razvoj ove vrste privredjivanja. Smatra se da je stočarstvo na ovoj teritoriji poznato još iz doba naseljavanja indoevropskih plemena, i to nomadskog tipa.⁶⁾ Pro-lazeći kroz razne stupnjeve, njegov razvoj se kreće od ovčarstva, najrasprostranjenijeg oblika stočarenja čak do pre dvadesetak godina. Intenzivno stočarstvo se javlja u vreme intenziviranja zemljoradnje, što je pak vezano za pretvaranje šuma i pašnjaka u ziratno zemljište, a samim tim su umanjeni uslovi za ekstenzivno stočarenje.⁷⁾ Polustajsko i stajsko gajenje stoke je posebno prisutno u nižim oblastima i selima blizu Bora.

Za ovu oblast karakteristično je bačijanje,⁸⁾ oblik tradicionalnog stočarenja koji je vremenom prerastao u čitavu ustanovu udruživanja stočara. Smatra se da je bačijanje starobalkanskog porekla, koje su docnije i Sloveni prihvatili.⁹⁾ a u ovoj oblasti se i danas može sresti, uglavnom kod vlaškog stanovništva brd-

skih krajeva, koji su poznati još i kao Ungurjani.¹⁰⁾ Osnovni sadržaj bačijanja sastoji se u udruživanju stada nekoliko domaćinstava radi zajedničkog čuvanja i muže, gde se mleko deli prema broju pridodatih ovaca.¹¹⁾ Na taj način se postiže i cilj svakog udruživanja u bačiju, ušteda u vremenu i radnoj snazi, odnosno ekonomičan i krajnje organizovan oblik privredjivanja.

U bačiju se udruži nekoliko porodica, po tradiciji istih, koje izgone svoja stada na bačiju radi bogatijih pašnjaka (u ataru naselja ili na susednoj planini). Bačijanje se obavlja uvek u letnjim mesecima, a stada na bačiji ostaju dok traje muža, tako da se završavanjem laktacionog perioda, završava i bačija.

Postoji nekoliko momenata, prilikom organizovanja bačija, od kojih su najvažniji: pripremanje bačije, dogon stada i izbor čobana, prva muža i merenje mleka, prerada mleka i rasturanje bačije.

Pripremanje bačije – Bačija označava privremeni stočarski stan u planini, (sl. 4), koji je gradjen od talpi, sa niskim zidom od naslaganog kamenja. Ras-

Sl. 4. – Dvodelna bačija-ploška na Dubašnici

prostranjen naziv u ovoj oblasti za bačiju je i „koliba“ ili „pološka“. Bačija označava i čitav prostor oko „pološke“, koji je ograničen proščem, a unutar koga su boravišta za stoku: tor, naslon i dr.¹²⁾ Kako je sve to pravljeno za privremeni boravak čobana i stada, to je za njihovu gradnju upotrebljen laki materijal (talpe, drvene oblice, pruce i sl.) pa je potrebno sveke godine, pred početak bačijanja, izvršiti manje popravke i osposobiti bačiju za vreme dok traje. Obično to radi vlasnik bačije ili neko od iskusnijih čobana.

Dogon stada i izbor čobana – Najčešće se na Djurđevdan (6 maja) počinje sa bačijanjem, kada bačari dogone svoja stada sa pojata na bačiju, svaku odvoje po vrsti, a zatim izaberu čobane. Čobani su stariji, bačijanju vešti ljudi, koji udružuju svoje ovce, a ponekad se i iznajmljuju, najčešće iz redova samih bačara. Isplaćivanje čobana se vrši u naturi, odnosno iznajmljenom čobaninu se „pridodaju ovce“. Najveštiji među njima je glavni ovčar ili „keja“,¹³⁾ koji vodi računa o celokupnom organizovanju bačija.

Prva muža i merenje mleka – Po prebrojavanju ovaca, stada se teraju na prvu zajedničku pašu, posle čega se vrši prva muža, odnosno „masurat“ (sl. 5).

Sl. 5. – Prva muža na bačiji

Svaki bačar pomuze svoje ovce, pa mleko nosi na merenje, koje obavlja „keja“. Na osnovu količine mleka koje se dobija na „masaratu“, određuje se ukupna količina mleka koju treba da dobije svaki bačar do završetka bačijanja. Mleko se meri „na red“, počinjući uvek od onoga koji je najviše pomuzao. Meri se pomoću određenih stočarskih mernih jedinica, odnosno sudova različite veličine. U ovoj oblasti najčešća varijanta je merenje pomoću pet sudova: „šoa“, „galjata“ (sadrži dve „šoe“), „oka'o“ (sadrži dve „galjate“), „kupa“ (sadrži pet „oka“) i „vadra“ (sadrži dve „kupe“)¹⁴⁾ (sl. 6).

Ukupna količina mleka u laktacionom periodu utvrđuje se pomoću mera koje se određuju prema mernim jedinicama, pa se za izmereno mleko na „masuratu“ dobija u toku bačijanja, za jednu „šou“ pet „oka“, za jednu „galjatu“ jedna „vadra“,

Sl. 6. – Sudovi za merenje mleka na prvoj muži na jednoj od bačija na Dubašnici

za jednu „oku“ dve „vadre“, za jednu „kupu“ deset „vadri“ i za jednu „vadru“ deset „vadri“ mleka.

Ukupna količina mleka, ponaosob za svakog bačara, označava se pomoću raboša, „araga“, gde se urezivanjem određenih geometrijskih simbola označava količina mleka prema mernim jedinicama. Istim načinom se obeležava i ukupna količina mleka, koja se dobija na bačiji, za svaki dan i beleži na drugoj vrsti raboša, „sršinjelu“. (sl. 7)

Prerada mleka – Mleko na bačiji preradjuje „bač“. Na ovim bačijama, „bač“ je uvek žena, a svaka porodica koja se udružuje daje „bača“, odnosno sama preradjuje mleko.¹⁵⁾ Prerada mleka se vrši isto „na red“, počinjući od onoga koji je najviše pomuzao mleka na „masuratu“, a za njim slede oni sa manjom količinom, i tako redom. Svaki „bač“ tako ostaje na bačiji dok ne preradi svoje mleko, a zatim proizvode odnosi.

Mleko se ranije mnogo više preradjivalo, a sami proizvodi su bili raznovrsniji (nekoliko vrsta sireva, jogurt, maslo i dr.).¹⁶⁾ Danas se uglavnom pravi vrsta tvrdog i slanog sira, „brnza“, kao i jedna vrsta mekog sira (koje se pravi bez podleivanja), a služi za kućne potrebe. Ova druga vrsta sira se pravi na bačijama koje duže traju, a obično početkom jeseni.

Preradjivanje mleka, na način koji se i danas obavlja, vrlo je star, i sa nekim izuzecima (kupljena surutka umesto pravljenje na bačiji, smanjen broj vrste sireva),

Sl. 7. Vrsta raboša – „arag“ i „sršinjel“

preradjuje se kao što se to radilo godinama unazad. Sir se siri u kačicama, cedi na posebnoj vrsti sanduka (sl. 8), suši na „komarniku“. ¹⁷⁾ Upotrebljavaju se i razni drugi sudovi i pomagala, a svi se odlikuju izuzetnom funkcionalnošću.

Rasturanje bačije – U ovoj oblasti, bačije su najrasprostranjenije na obroncima Južnog Kučaja, gde bačijaju meštani sa teritorije borske opštine, a ima bačija i iz okoline Žagubice. Počinju maja, ponegde i juna, a završavaju se jula, ili čak septembra, što zavisi od vremenskih uslova, dogovora medju bačarima i dr. Vremenski, kraj jula se poklapa sa završetkom prvog kruga muže. Ukoliko se i dalje ostaje, muža se od tri puta smanjuje na dva ili jednom dnevno, ili se pak mleko meri iznova, jer je količina mleka u daljem periodu smanjena. Prilikom rasturanja bačije, svaki bačar vraća svoje stado na pojatu, gde ih pre-

hranjuje do proleća, bilo na okolnim pašnjacima, bilo spremljenom hranom. U maju, stada se iznova dogone na bačiju, u planinu, u potrazi za bogatijim pašnjacima.

Sl. 8. – Sanduk za cedjenje sira na bačiji

Na formiranje bačije uticale su pre svega neke antropogeografske odlike oblasti u kojoj su one nastale. Naselja u borskoj oblasti su zbijenog tipa, sa malim okućnicama i pašnjacima oko sela, udaljenih od centra sela i po nekoliko desetinu kilometara, usled čega su se na njima pravile pojate, a služile su za boravak stočara i stoke tokom godine. Usled priraštaja stanovništva na pojatama, a i zbog inače male količine obradive površine, pašnjaci oko sela su delom pretvarani u ziratno zemljište, a stada su, kada je za to najpodesnije, isterivana još više u planinu, na bačiju, radi pronalaženja novih pašnjaka.¹⁸⁾

Po otvaranju borskog rudnika, početkom ovoga veka, mnogi meštani okolnih sela su se zaposlili u njemu. Sve većim razvojem rudnika, broj zaposlenih u njemu iz okolnih mesta se povećavao, a prelaskom na novo zanimanje, rudarstvo, koje je vremenom kod mnogih postalo osnovni izvor prihoda, nastaju nova i intenzivnija preslojavanja stanovništva. Mnogi meštani silaze sa pojata u centar sela i tu se stalno nastanjuju, dok na pojati ostaje onaj deo porodice koji će voditi računa o stoci i imanju.

Tako je kao posledica nužno nastala predvojena porodica, odnosno udvojeno naselje,¹⁹⁾ što je ovim zadnjim pomeranjem naročito izraženo. Dešava se da

meštani pojedinih planinskih naselja (Zlot, Gornjane, Luka i dr.) imaju i po tri staništa: u centru sela kuću, u ataru pojatu, a na planini bačiju. Nekada se na pojati odvijao bezmalo čitav život, dok se u selo silazilo samo u izuzetnim prilikama (zavetine, slave, svadbe, pogrebi i sl.).²⁰⁾ Danas je ta slika nešto drugačija. U samom selu su savremeno zidane i opremljene kuće za stanovanje (Brestovac, Metovnica, Slatina, Šarbanovac, Zlot i dr.), u kojima žive oni koji rade u rudniku i drugde. Oni povremeno odlaze na pojate, da bi pomogli u čuvanju stoke i obradi zemlje. U ataru sela grade ciglom zidane kuće-pojate, sa dve do tri prostorije i većim brojem pomoćnih zgrada, odnosno ekonomskim dvorištem (sl. 9). Tu

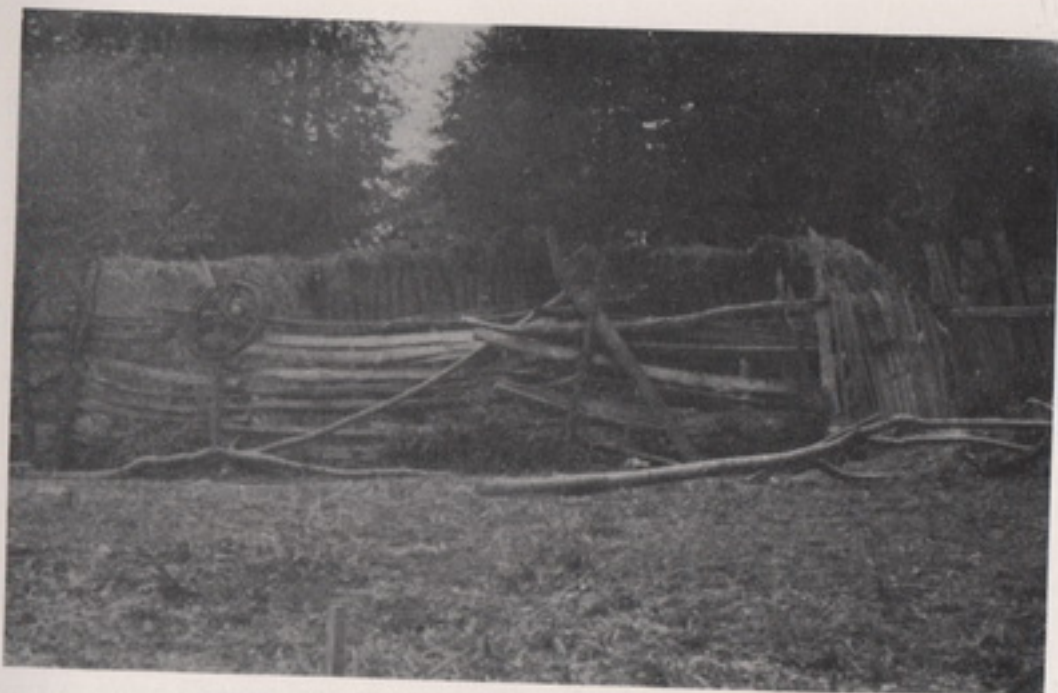

Sl. 9. – Tor – „oblar“ na novoj pojati u ataru sela Zlota

živi, obrađuje zemlju, čuva stoku, drugi deo porodice. Medjutim, kada je pojata locirana bliže gradu od kuće u selu (Zlot, Gornjane i dr.), onda je ona zidana i opremljena tako da služi za stanovanje čitave porodice (s tim što se onda najčešće ne zida i kuća u selu, osim u slučajevima kada ona već postoji, a zbog pogodnosti i bolje saobraćajne veze se sagradi nova pojata). Tako je pojata u nekim slučajevima prerasla od stočarskog staništa u stalno prebivalište. I najzad, bačija, koliba u planini, na koju se gone stada tokom leta, (sl. 10) koja ima značaj specifičnog staništa u životu ovih ljudi.

Kako u ovoj oblasti nikada nije bio razvijen zadružni život, ovakav način udruživanja, ispomaganja, verovatno je bio nužan i neophodan. U današnjim uslovima, bačije su se održale u porodicama sa većim brojem članova, gde je moguće izvršiti podelu poslova (tako „mošul“ – deda čuva stoku na pojati i bačiji, njegova supruga je i „bač“, ²¹⁾ pored ostalih poslova vezanih za imanje, njihova deca vode računa o imanju i kući, a najmladji rade u društvenom sektoru).

Ovakav način stočarenja danas je u vidnom opadanju, a jedan od glavnih uzroka leži u prestrukturisanju zanimanja. Posledice toga su brojne počevši od smanjenog broja ovaca i proizvodnje mlečnih produkata, do prelaska na stajsko

Sl. 10. Tor na bačiji

gajenje stoke, većeg procenta obradive površine uz pomoć savremene mehanizacije i dr. Tamo gde se ipak održalo, bačijanje iskazuje sve prednosti ovakvog vida stočarenja, pa u mnogim domaćinstvima ima važnu ulogu u privredjivanju, a kao tradicionalan vid zanimanja vlašskog stanovništva brdskih krajeva severoistočne Srbije, verovatno će se još dugo održati.

Tako proizilazi da stočarstvo ima i dalje vrlo važnu ulogu u privredjivanju stanovništva ove oblasti, i pored ekspanzije rudarske industrije, koja nikako nije mogla da zadovolji sve osnovne materijalne potrebe jednog domaćinstva, naročito po otvaranju borskog rudnika, odnosno u prvim decenijama ovog veka. U tom prelaznom periodu od stočara-rudara, stočarstvo, odnosno bačijanje kao njegov specifičan vid, sa svojim produktima ima znatnog udela u sticanju prihoda jedne porodice. I danas, i pored znatno poboljšanog materijalnog i društvenog statusa rudara na tlu borskog basena, stočarski proizvodi se koriste kako za sopstvene potrebe, tako i za prodaju viška istih.

Tako je razvijena rudarsko-metalurška industrija u današnjim uslovima, na ovom delu Srbije doprinela vidnim promenama u mnogim oblastima, a prvenstveno u materijalnoj kulturi. Napuštanje nekih tradicionalnih oblika života odraz su

rasta opšteg društvenog i ličnog standarda, novih shvatanja o značaju promena koje su nastale. Taj proces, u kome je izmenjena struktura privredjivanja na račun tradicionalnih zanimanja, koja se sve više napuštaju, pokazuje uspešno uklapanje u savremene tokove života i rada stanovništva ove oblasti, koji traje i danas.

NAPOMENE:

- 1) Istorijat razvoja rudarsko-metalurške industrije na području borske opštine, obradjen je u MONOGRAFIJI BORA, knj. 1, Bor 1973, str. 11-140. (dr Nikola Tasić, „Bor i njegova okolina u praistoriji“, 11-29, dr Borisav Jovanović, „Praistorijsko rudarstvo“, 29-42, dr Vladimir Kondić, „Rimljani na području Bora i njegovog susedstva“, 42-53, dr Olga Zirojević, „Srednji vek i period turske vladavine“, 54-63, dr Smilja Djurović, „Privredni razvitak“, 119-140).
- 2) Olivera Popović, ISPIRANJE ZLATA U POTOCIMA I REČICAMA SLIVA TIMOKA, GEM 16, Beograd 1953, str. 195
- 3) Dušan Maslovarić, TRADICIONALNA ZEMLJORADNJA U OPŠTINI BOR I PROMENE NASTALE RAZVOJEM RUDARSTVA, GEM 38, Beograd 1975, str. 48
- 4) Persida Tomić, STOČARSTVO, GEM 38, Beograd 1975, str. 29
- 5) Persida Tomić, DOPUNSKO PRIVREDJIVANJE, GEM 38, Beograd 1975, str. 69-73
- 6) Dušan Maslovarić, op. cit., str. 49.
- 7) Persida Tomić, kao pod napomenom 4, str. 27
- 8) Ibid., str. 37-38
- 9) Ibid., str. 42-43
- 10) Prema Tihomiru Djordjeviću, vlaška etnička grupa na ovoj teritoriji potiče sa kraja 18 veka, a razlikuje Ungurjane (doseljene iz Erdelja) i Carane (iz Rumunije), koji se medjusobno razlikuju po dijalektu, nošnjji, običajima. Persida Tomić smatra da su ovi nazivi danas sinonim za oblast u kojima žive ove grupe, pa Ungurjani označavaju planince, brdjane, a pretežno se bave stočarstvom, dok su Carani ravničari, naseljeni u nizijama sa zemljoradnjom kao glavnim oblikom privredjivanja. Danas termin Ungurjan često ima i pejorativno značenje, i u tom slučaju označava uvek stanovnike van tog naselja ili atara.
- 11) Persida Tomić, BAČIJE U KARPATSKOJ OBLASTI, JUŽNO OD DUNAVA, SA OSVRTOM NA BAČIJU UOPŠTE, GEM 30, Beograd 1968, str. 8
- 12) O privremenim stočarskim stanovima u ovoj oblasti pogledati kod Perside Tomić, kao pod napomenom 11, od str. 9, kod Ljubomira Reljića, STOČARSKI STANOVNI U ISTOČNOJ SRBIJI, „Razvitak“, 1, Zaječar 1970., str. 68-73, kod P. Tomić, POJATE U TIMOČKOJ KRAJINI, „Razvitak“, 3, Zaječar 1974, str. 82-84.
- 13) Persida Tomić, kao pod napomenom 4, str. 37
- 14) Ibid., str. 38, gde autorka navodi jednu varijantu merenja mleka, koja se unekoliko razlikuje od primera u ovom radu, a zabeležen je na zlotskoj bačiji 1977., na tzv. „Picanovoj i Bukanovoj bačiji“, na potesu „Tilva Mošul“.
- 15) Ibid., str. 42
- 16) Ibid., str. 39-41
- 17) „Komarnik“ je nastrešnica na četiri stuba, prekrivena lišćem, a služi za sušenje sira na bačiji. Na bačijama koje su locirane na potesu Dubašnica (J. Kučaj), postoje tri varijante smeštaja „komarnika“: ispred bačije-kolibe, u zadnjoj prostoriji (ako je bačija dvodelna) ili posebno u jednoj bačiji (jedna je za boravak stočara, a druga za preradu mleka).

- 18) Jovan Cvijić, BALKANSKO POLUOSTRVO, Beograd 1966, str. 209.
- 19) Dr Miroslav Draškić, NASELJA, POREKLO STANOVNIŠTVA I ETNIČKI PRO-
CESI, GEM 38, Beograd 1975, str. 20.
- 20) Jovan Cvijić, op. cit., str. 303
- 21) Prema Persidi Tomić, (vidi napomenu pod br. 4, str. 37), reč BAČ je avarskog
porekla i označava u balkanskim jezicima šefa pastirskog stada. „Bač“ na bačijama u ovoj
oblasti označava onoga koji preradjuje mleko, uvek samo za svoje domaćinstvo, a po
pravilu je žena.

TRADITIONAL ECONOMICAL CONTRIBUTION IN REGION OF BOR MINING AND METALLURGICAL CENTRE

Summary

The region of the north-east Serbia is very rich in numerous natural resources and its population with a colloquial speech of Wallach origin is engaged in mining and metallurgy traditionally and specific form of cattle breeding called sheepfolding.

The development of mining and metallurgical industry in this region directly effects a complete structure of an economical contribution of existing population especially in those places gravitating toward the developed mining and metallurgical centres. A great number of employees from neighborhood at the Bor Copper Mining and Smelting Combine suffers a decrease of some other forms of economical contribution and traditional jobs so some jobs disappear complete. Such a case is represented by one of the most famous forms of traditional work, namely by panning gold out of many gold sand enriched rivers of this region.

The form of cattle breeding called sheepfolding has been survived until now but in a minor scope. Only the Wallach ethic group from mountainous districts of the north - east Serbia has been engaged in it at time being. The sheepfolding means a special form of cattle breeder cooperation whereby the cattle breeders collect their flocks in order to keep them together, use pastures, milk their cattle and use milk. These all jobs are always done on higher pastures and richer districts during summer months.

Besides the changes occurred the economical contributions appear as secondary and additional jobs. The industrialization process has caused many changes in the complete and traditional way of life of this population in the region and way and form of economical contribution.

ILLUSTRATIONS

- Fig. 1. - Gold panning in Timok River.
- Fig. 2. - Corn husker.
- Fig. 3. - „Butorke“ in beehive.
- Fig. 4. - Two - part sheepfold on Dubašnica.
- Fig. 5. - First milking in sheepfold.
- Fig. 6. - Milk measuring vessels by first milking in sheepfold near Dubašnica.
- Fig. 7. - Tally board forms: „arag“ and „sršinja“.
- Fig. 8. - Box for cheese filtering in sheepfold.
- Fig. 9. „Toblar“ sheepfold in a new hut in Zlot village region.
- Fig. 10. - Sheepfold in summer mountain pasture.